

УДК 159.923.2-027.233.2

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.14>

Ірина НОХРІНА

аспірантка ОНП «Соціальна робота», викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, Київський університет імені Бориса Грінченка, бульв. І. Шамо, 18/2, м. Київ, Україна, 02154

ORCID: 0009-0004-3955-4489

Бібліографічний опис статті: Нохріна, І. (2024). Теоретичні аспекти понять «успіх» та «успішність» особистості. *Ввічливість. Humanitas*, 3, 100–105, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.14>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТЬ «УСПІХ» ТА «УСПІШНІСТЬ» ОСОБИСТОСТІ

У статті розглядаються різні наукові підходи та систематизуються наукові положення щодо понять «успіх» та «успішність» у сучасному суспільстві, а також визначається важливість підтримки молоді в їх прагненні досягнути успіху.

Для реалізації поставленої мети використано методи теоретичного аналізу наукової літератури, що охоплює праці психологів, соціологів, педагогів, філософів та економістів. Розглянуто різні підходи до визначення та аналізу понять «успіх» і «успішність», включаючи філософські, соціологічні, економічні та психологічні аспекти.

Новизна дослідження полягає у використанні комплексного підходу до вивчення феноменів успіху та успішності, що дозволяє розкрити їх різнобічність та значущість у різних сферах життя.

Дослідження показало, що успіх і успішність – це складні, багатогранні поняття, які включають як досягнення поставлених цілей, так і відчуття задоволення від процесу. Зазначається, що успіх є одноразовим досягненням поставленої мети, тоді як успішність являє собою постійний процес досягнення довгострокових життєвих цілей та отримання результатів від витрачених зусиль, які складаються з постійних досягнень окремих цілей. Успіх особистості визначається не тільки її зусиллями, а й соціальними умовами, які сприяють або перешкоджають її розвитку. Досягнення успіху створює стійке відчуття задоволення, сприяє появі нових мотивів для подальшої діяльності, підвищує самооцінку та самоповагу. Систематичні успіхи здатні позитивно впливати на всі сфери життя молодшої людини, постійно надихаючи її на нові досягнення.

Для досягнення успіху необхідні чітко поставлені цілі та план дій щодо їх реалізації, висока самооцінка, внутрішня мотивація та ефективне використання наявних ресурсів. Подальші дослідження мають бути спрямовані на поглиблене вивчення механізмів досягнення успіху та умов, що сприяють становленню успішної особистості в сучасному суспільстві.

Ключові слова: успіх, успішність, особистість, досягнення успіху, мотивація, студентська молодь.

Iryna NOKHRINA

Postgraduate student of the Educational and Research Program "Social Work", Lecturer at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Faculty of Psychology, Social Work and Special Education, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 18/2 I. Shamo Boulevard, Kyiv, Ukraine, 02154

ORCID: 0009-0004-3955-4489

To cite this article: Nokhrina, I. (2024). Teoretychni aspekty poniat “uspikh” ta “uspishnist” osobystosti [Theoretical aspects of the concepts of “success” and “success” of person]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 3, 100–105, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.14>

THEORETICAL ASPECTS OF THE CONCEPTS OF "SUCCESS" AND "SUCCESS" OF A PERSON

The article examines various scientific approaches and systematizes the scientific provisions on the concepts of "success" and "success" in modern society, and also determines the importance of supporting young people in their quest to succeed.

To achieve this goal, the methods of the theoretical analysis of scientific literature, including the works of psychologists, sociologists, educators, philosophers and economists, were used. Different approaches to defining and analyzing the concepts of "success" and "success" are considered, including philosophical, sociological, economic and psychological aspects.

The novelty of the study lies in the use of an integrated approach to the study of the phenomena of success and success, which allows to reveal their multidimensionality and significance in various spheres of life.

The study showed that success and fulfillment are complex, multifaceted concepts that include both the achievement of goals and a sense of satisfaction from the process. Success is a one-time achievement of a goal, while success is an ongoing process of achieving long-term life goals and obtaining results from the efforts expended, which consist of the constant achievement of individual goals. The success of an individual is determined not only by his or her efforts, but also by the social conditions that facilitate or impede his or her development. Achieving success creates a lasting sense of satisfaction, promotes the emergence of new motives for further activities, and increases self-esteem and self-respect. Regular successes can have a positive impact on all areas of a person's life, constantly inspiring them to new achievements.

To achieve success, one needs clearly set goals and an action plan for their realization, high self-esteem, internal motivation, and efficient use of available resources. Further research should be aimed at an in-depth study of the mechanisms of success and the conditions that contribute to the formation of a successful personality in modern society.

Key words: success, success, personality, achievement of success, motivation, student youth.

Актуальність проблеми. Сучасне українське суспільство вимагає активної та творчої молоді, яка бажає досягати значущих результатів у всіх сферах життя. Така молодь не лише має адаптуватися до навколишнього світу, але й активно змінювати його на краще. Успішність стає одним з ключових аспектів особистісного розвитку, оскільки сучасне суспільство наголошує на важливості досягнення успіху та життєвих цілей. Сучасні реалії можуть викликати в особистості почуття невизначеності та безперспективності, що своєю чергою спонукає адаптуватися до нових реалій. У таких умовах молодим людям необхідно виживати та творити своє життя, незважаючи на обставини. Потрібно вчитися знаходити баланс між внутрішніми потребами та зовнішніми умовами, встановлювати цілі та досягати максимальних результатів, всупереч всім перешкодам.

Тому важливим є зосередитись на дослідженні явища формування успішності молоді і визначити необхідність розуміння змісту цього поняття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Успішність особистості завжди викликає великий інтерес серед психологів, філософів, соціологів, педагогів, економістів, щодо необхідності розуміння цінності успіху як для окремої особи, так і для суспільства в цілому. Науковці підкреслюють потребу вивчення джерел успіху, розроблення механізмів його досягнення та створення умов для успішності в різних сферах життєдіяльності людини.

Успіх у дослідженні сенсу життя розглядається через філософський підхід, який був описаний такими вченими, як М. Аврелій, Ф. Бекон, Т. Гоббс, Р. Декарт, С. Емпірік, Ж. Кальвін, І. Кант, Л. Коган, Г. Лейбніц, Ф. Ніцше, Пла-

тон, Ж.-Ж. Руссо, Л.-А. Сенека, Г. Сковорода, Й. Фіхте, А. Шопенгауер.

Соціологічний підхід досліджує явище успіху, його сутність та структуру, а також проблеми самоствердження особистості. Вчені, такі як Л. Бевзенко, М. Вебер, Н. Вебстер, О. Гудзенко, Л. Лабунська, Дж. Мід, Є. Савін, Н. Соколовська, А. Ярема та інші, вивчають фактори, які впливають на формування успіху.

Економічний підхід успіху вивчали В. Босвелл, Ж. Будро, Д. Карнегі, Ф. Дейвіс, Н. Дріс, Р. Пеперманс, О. Романовський, Р. Фішер, Н. Хілл, У. Юрі.

У наукових дослідженнях, що стосуються проблеми успішності як психологічного феномену, було проаналізовано праці таких науковців, як Н. Амінов, Дж. Аткинсон, А. Бандура, І. Боровинська, Н. Головачова, А. Джексон, С. Занюк, Ю. Ільїна, Дж. Максвелл, О. Матеюк, О. Міщенко, В. Москаленко, Б. Ньюмен, С. Пакуліна, Р. Райан, М. Селігман, Т. Титаренко, О. Фурман, Д. Фрідман, Е. Фромм, М. Хетчер.

Педагогічний аспект успішності визначається умовами та технологіями формування, розглянутими у працях А. Авраменко, Н. Баранець, О. Грушина, Ф. Дістервега, В. Кириченко, Л. Корецької, В. Нечерди, Й. Песталоцці, Ж. Петрович, Ж.-Ж. Руссо, С. Русової, В. Сухомлинського, Т. Тарасової, І. Ткачук, К. Ушинського, Т. Федорченко, О. Юрченко.

Метою статті є аналіз наукових поглядів та систематизація наукових положень щодо поняття «успіху» та «успішності».

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна наука ідентифікує успіх як багатограний феномен, що включає як здатність досягати поставлених цілей так і відчуття задоволення від процесу. Соціально-психологічна галузь

розглядає успіх як оцінку суспільства щодо події – суспільство визначає, чи можна вважати результати діяльності окремих людей чи груп успішними.

Успіх з психологічної точки зору – це досягнення результату, яке приносить особистості радість та задоволення. Це може бути відповіддю на її очікування або навіть їх перевищення. У результаті успіху формується стійке відчуття задоволення, з'являються нові мотиви для подальшої діяльності, підвищується самооцінка та самоповага. Постійний успіх може впливати на всі сфери життя людини, надихаючи її на нові досягнення.

Етимологічно слово «успіх» означає успішно виконати завдання або досягати мету. Успіх у соціології визначає соціальне існування людини, її місце в суспільстві та взаємодію з навколишнім середовищем. Дослідження успіху включає в себе аналіз уявлень про успіх, цінностей, які пов'язані з ним, а також факторів, що впливають на досягнення успіху. Успіх людини визначається не лише її особистими зусиллями, але й соціальними умовами, які сприяють чи перешкоджають її розвитку (Ярема, 2010).

Сучасні дослідники розглядають «успіх» як багатомірне поняття і соціальну категорію. Вони вважають, що успіх пов'язаний з розкриттям потенціалу зростаючої особистості, внутрішньою мотивацією на досягнення бажаної мети, готовністю до самореалізації у різних сферах життя, здатністю до соціальної дії, активністю та мобільністю, а також набуттям і виконанням пов'язаних з ним соціальних ролей, життєвим і професійним вибором (Петрович, 2022).

За В. Вінковим, успіх – це досягнення поставленої мети в індивідуальній або груповій діяльності, відповідно до вимог, які встановлюються характером самої діяльності та знаннями суб'єкта про засоби досягнення та очікуваний результат (Вінков, 2015).

У дослідженні О. Гудзенко розглядається питання щодо різних поглядів на успіх між старшим і молодим поколінням. Старше покоління вважає, що успіх залежить від відповідності нормам і правильного використання соціальних зв'язків, тоді як для молоді важливе знаходження нестандартних можливостей та орієнтації на везіння. Обидва покоління вважають високий матеріальний статус і професіоналізм

показниками успіху, але відмінності полягають у тому, що для старших важливо бути кваліфікованими фахівцями, а для молодих – мати високу заробітну плату (Гудзенко, 2010).

Успіх, за В. Джеймсом, можна визначити як результат множення самоповаги на рівень домагань. Це означає, що для досягнення успіху необхідно мати високу самооцінку і встановлювати високі цілі. Дж. Дьюї вважав, що успіх і щастя нерозривно пов'язані, на думку дослідника щастя є центральною ідеєю моралі (Мищенко, 2013).

Успіх, за визначенням соціолога А. Яреми, є позитивним результатом реалізації соціальних практик агента в певній сфері діяльності. Успіх досягається за допомогою законних засобів і супроводжується оцінкою з боку суспільства у формі схвалення або визнання. Важливими складовими соціального успіху є результат діяльності агента, соціальні практики, які сприяли досягненню успіху, основна сфера активності, соціально значуща ціль діяльності, засоби, які допомогли досягнути результату, а також оцінка результату з боку суспільства та соціального оточення (Ярема, 2013).

Важливе значення у досягненні успіху має спільна ідея педагогічних теорій видатних педагогів Д. Дьюї, Я. Корчака, М. Монтесорі. Ця теорія полягає, що виховання повинно ґрунтуватися на свободі особистості з багатим внутрішнім світом. Це означає стимулювання активності, творчості, самостійності і відповідальності у кожній дитині. Лише такий підхід дозволяє розвивати унікальні здібності та потенціал кожної особистості, що в свою чергу сприяє досягненню успіху у навчанні та житті (Тарасова, 2021).

Отже, успіх особистості більше пов'язаний із загальним задоволенням від життя, досягнення особистісних цілей та розвитком особистості.

Психологічне осмислення успіху та успішності особистості зосереджується на аналізі таких компонентів, як активність, воля, орієнтація на досягнення, продуктивність та самоефективність. Успішність пов'язана з активною життєдіяльністю індивіда і потребує прояву творчої активності. Успішність з педагогічної точки зору – це результат систематичних психолого-педагогічних заходів, спрямованих на активне залучення кожного студента до навчального процесу з урахуванням його індивідуальних

можливостей. Важливо, щоб студенти мали позитивну мотивацію для виконання завдань і могли об'єктивно оцінювати свої досягнення. Успішність також передбачає створення умов, які сприяють досягненню високих результатів як для кожної окремої особистості, так і для всього колективу (Юрченко, 2024).

Теорії успішності визначають, що ключовими аспектами є мотивація, саморегуляція, наявність сильних сторін та вміння адаптуватися до змін. Крім того, важливу роль відіграє вміння особистості встановлювати реалістичні цілі та ефективно використовувати наявні ресурси.

О. Матеюк зазначає, що успішність – це результат систематичної праці, позитивного мислення і бажання постійно розвиватись. Мотивація досягти поставленої мети грає важливу роль у досягненні успіху. Він формується завдяки життєвому досвіду і способу життя, які допомагають людині рухатися вперед і досягати своїх цілей (Матеюк, 2012).

За словами О. Міщенко, успішність можна розглядати з двох точок зору: соціальної, коли досягнення відповідає (не відповідає) нормам, критеріям, оцінкам, що існують у конкретному суспільстві; та психологічної, яка проявляється у способах самореалізації, що роблять людину творцем (Міщенко, 2013).

Успішність формується завдяки результативним управлінським діям, використанню можливостей навчально-виховного процесу та позаурочної діяльності, а також залученню до широких соціальних відносин і спрямованості педагогів на досягнення власного успіху, як стверджує вчена Т. Тарасова (Тарасова, 2021).

Дослідниця О. Фурман вважає, що успішність є результатом послідовності успіхів у різних сферах діяльності або в житті загалом. Вона стверджує, що успішність супроводжується тривалою наявністю досягнень, здобутків і перемог (Фурман, 2023).

І. Вернудіна стверджує, що успішність – це процес саморозвитку та самореалізації у власному житті, який полягає в прагненні до досягнення найвищої точки розвитку. Під час довгого пошуку себе, людина подолає стереотипи, виклики сучасності, соціальні та державні обмеження, щоб знайти свій оптимальний рівень життя і досягти своєї особистої вер-

шини, свого найвищого рівня розвитку (Вернудіна, 2010).

Отже, успішність можна охарактеризувати як досягнення певних цілей у певній галузі.

Таким чином, на основі аналізу теоретичних аспектів, можемо зробити висновок, що успіх – це одноразовий результат досягнення поставленої мети, тоді як успішність – це постійний процес досягнення довгострокових життєвих цілей та отримання результатів від витрачених зусиль, спрямованих на кінцевий результат, який складається з постійних досягнень окремих цілей. Успішність та успіх особистості можуть бути пов'язані між собою. Наприклад, людина, яка досягає успішності в своїй професійній діяльності може відчувати більше задоволення від життя та мати більше можливостей для особистісного розвитку. З іншого боку, особистісний успіх може впливати на професійну успішність, стимулюючи особистість до досягнень у різних сферах життя.

Ми вважаємо, що успішність є важливою складовою розвитку особистості, оскільки вона відображає соціальну природу людини її здатність до досягнень. Визначення успішності є складним, оскільки кожна людина має свої власні уявлення про це поняття. Успішність є динамічною характеристикою, яка змінюється з часом і простором. Для досягнення успіху потрібні певні особистісні якості, які допомагають людині працювати над своїми цілями. Успішність особистості не є статистичним явищем, а є результатом взаємодії внутрішніх та зовнішніх чинників. До внутрішніх факторів належить когнітивні здібності, емоційна стійкість, мотивація та самодисципліна. Зовнішні фактори включають соціальне оточення, культурні норми, наявність підтримки та ресурсів. Вплив цих факторів є динамічним і може змінюватися з часом та у різних контекстах. Одним із ключових факторів успішності особистості є внутрішня мотивація, яка виступає рушійною силою для подолання перешкод і досягнення цілей. Успішні особистості завжди мають чітко визначені мету і план дій для її реалізації. Важливим аспектом їхнього успіху є постійна робота над собою і розвиток своїх здібностей, що включає аналіз помилок і використання їх для вдосконалення. Висока самодисципліна та ефективне управління часом також є невід'ємними складовими

успішності, оскільки успіх досягається через наполегливу та систематичну працю. Крім того, успішні люди мають високу віру в себе та свої можливості, що дозволяє їм долати страхи і сумніви, приймати виклики та ризикувати для досягнення бажаних результатів. Однак, критерії успіху варіюються для різних людей: для одних це кар'єрне зростання, для інших – сімейний добробут або духовний розвиток.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проаналізувавши різноманітні дослідження науковців, можемо зробити висновок, що теоретичні аспекти понять «успіху» та «успішності» особистості є складними та взаємопов'язаними. Глибоке розуміння концепцій успіху і їх факторів допомагає науковцям вивчити шляхи досягнення успіху

в різних сферах життя. Аналіз критеріїв та їх взаємозв'язків дозволяє створити чітку картину механізмів, які сприяють успішності на індивідуальному та колективному рівнях. Успішність особистості – це важливий показник її розвитку та досягнень. Це не тільки здатність до досягнення поставлених цілей, але й готовність до постійного самовдосконалення та розвитку. Успішна особистість володіє сильними мотивами та вмінням працювати над собою, щоб досягти бажаного результату. Тема успішності ще не досліджена достатньо, попри те, що це поняття стало глобальним, воно пов'язане з різними філософськими, психологічними і педагогічними концепціями. Це робить подальші дослідження дуже важливими, оскільки успішність людини полягає в досягненні нею особистісних і соціально значущих результатів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вернудіна І. Психологічні чинники успіху: спроба компаративного аналізу. *Освіта і управління*. 2010. Т. 13, № 2-3. С. 86–91.
2. Вінков В. Уявлення про життєвий успіх: стан розробленості проблематики в соціальній психології. *Проблеми політичної психології*. 2015. № 2. С. 221–231.
3. Гудзенко О. Міжпоколінські відмінності уявлень про фактори досягнення життєвого успіху. *Соціологія майбутнього: науковий журнал з проблем соціології молоді та студентства*. 2010. № 1. С. 106–113.
4. Матеюк О. Успішність особистості: сутність та зміст феномену. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2012. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_4_31.
5. Міщенко О. Психологічні особливості уявлень особистості про економічно успішну людину. *Актуальні проблеми психології*. Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Ніжин, 2013. Т. 11. Вип. 8. Ч. 2. С. 85–95.
6. Соціально успішна особистість: сутність і технології виховання : навч.-метод. посіб. / авт. кол. : Т. Федорченко та ін. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022. 181 с.
7. Тарасова Т. Поняття «успішна особистість старшокласника» в контексті реалізації гендерної політики України. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2021. Т. 1. № 6. С. 59–77.
8. Фурман О. Успішність, успіх і Я-концепція особистості. *Психологія і суспільство*. 2023. № 1. С. 191–198.
9. Юрченко О. Педагогічні умови формування успішної професійної діяльності майбутнього вчителя початкової школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2024. № 84. С. 90–95.
10. Ярема А. Феномен успіху в соціологічному вимірі. *Вісник Львівського університету ім. Івана Франка*. 2010. Вип. 4. С. 92–99.
11. Petrochko Zh., Kyrychenko V., Necherda V. Formation of Social Success and Life Optimism in Pupils in Crisis Conditions. *Innovations for achieving the sustainable development goals: Science, Education and Economics: Collective Monograph*. Ljubljana School of Business, c. Ljubljana, Slovenia. 2022. P. 185–204.

REFERENCES:

1. Vernudina, I. (2010). Psykholohichni chynnyky uspihku: sprobna komparatyvnoho analizu [Psychological factors of success: an attempt of comparative analysis]. *Osvita i upravlinnia – Education and Management*, 13(2-3), 86–91 [in Ukrainian].
2. Vinkov, V. (2015). Uyavlennia pro zhyttievyi uspihkh: stan rozroblenosti problematyky v sotsialnii psykholohii [Perceptions of life success: state of development of the issue in social psychology]. *Problemy politychnoi psykholohii – Problems of Political Psychology*, 2, 221–231. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppr_2015_2_22 [in Ukrainian].
3. Gudzhenko, O. (2010). Mizhpokolin'ski vidminnosti uyavlen' pro faktory dosiahnennia zhyttievogo uspihkh [Intergenerational differences in perceptions of factors achieving life success]. *Sotsiologia maibutn'oho: naukovyi zhurnal z problem sotsiologii molodi ta studentstva – Sociology of the Future: Scientific Journal on Youth and Student Sociology Issues*, 1, 106–113 [in Ukrainian].

4. Mateiuk, O. (2012). Uspishnist' osobystosti: sutnist' ta zmist fenomeny [Successfulness of a personality: essence and content of the phenomenon]. *Visnyk Natsional'noi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy – Bulletin of the National Academy of the State Border Service of Ukraine*. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_4_31 [in Ukrainian].
5. Mishchenko, O. (2013). Psykholohichni osoblyvosti uyavlen' osobystosti pro ekonomichno uspishnu liudynu [Psychological features of personality's perceptions of an economically successful person]. *Aktual'ni problemy psykholohii – Current Problems of Psychology*, 11(8-2), 85–95 [in Ukrainian].
6. Fedochenko, T., et al. (2022). Sotsial'no uspishna osobystist': sutnist' i tekhnolohii vykhovannia [Socially successful personality: essence and technologies of education]. Kropyvnytskyi: Imeks-LTD [in Ukrainian].
7. Tarasova, T. (2021). Ponyattia «uspishna osobystist' starshoklasnyka» v konteksti realizatsii hendernoi polityky Ukrainy [The concept of "successful high school student" in the context of implementing Ukraine's gender policy]. *Sotsial'na robota ta sotsial'na osvita – Social Work and Social Education*, 1(6), 59–77 [in Ukrainian].
8. Furman, O. (2023). Uspishnist', uspikh i Ya-kontseptsiia osobystosti [Successfulness, success and self-concept of personality]. *Psykhohiia i suspilstvo – Psychology and Society*, 1, 191–198 [in Ukrainian].
9. Yurchenko, O. (2024). Pedahohichni umovy formuvannia uspishnoi profesiinoi diial'nosti maibut'nogo vchytelia pochatkovoii shkoly [Pedagogical conditions for the formation of successful professional activity of a future primary school teacher]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahal'noosvitnii shkolakh – Pedagogy of forming a creative personality in higher and secondary schools*, 84, 90–95 [in Ukrainian].
10. Yarema, A. (2010). Fenomen uspikhu v sotsiologichnomu vymiri [The phenomenon of success in sociological dimension]. *Visnyk L'viv's'koho universytetu im. Ivana Franka. Serii sotsiologichna – Bulletin of the Ivan Franko Lviv University. Sociological Series*, 4, 92–99 [in Ukrainian].
11. Petrochko, Z., Kyrychenko, V., & Necherda, V. (2022). Formation of social success and life optimism in pupils in crisis conditions. Innovations for achieving the sustainable development goals: Science, education, and economics: Collective monograph. Ljubljana School of Business, Ljubljana, Slovenia. pp. 185–204.